

N. Grigorescu: La orășii

(Fotopress)

COLECȚIA DE TABLOURI A CLUBULUI TINERIMII

Oricine se interesează de arta română știe că la Clubul Tinerimii din București se găsește o colecție remarcabilă de tablouri din școala noastră. Numărul lor este relativ redus, așa încât termenul de «colecție» ar părea poate cam pretențios; calitatea lor justifică însă stima în care sunt ținute de membrii Clubului și de cunoscători. În aceste condiții nu va părea nimănui surprinzător dacă revista «Boabe de Grâu» le consacră un articol, pentru ca să le prezinte, în totalitatea lor, cercetătorilor în istoria artei și lectorului cult dela noi. Orice studiu mai amănunțit privind pe Andreescu, de pildă, sau pe Grigorescu, ar fi incomplet, atâta vreme cât n'ar ține seamă de operele acestor doi măștri — și de ale altora — în posesia Clubului Tinerimii.

Felul în care s'a format această colecție prezintă un deosebit interes. El ne arată că, în trecut ca și astăzi, persoanele care compun comitetul Clubului, în special președinții lui, nu se gândesc numai la organizarea cât mai confortabilă a unui local unde, într'o societate plăcută, să-și petreacă vremea, ei și asociații lor, în conversații, în distracții semi-sportive sau în jocuri de noroc; ei își mai dau osteneala ca acest local să fie decorat cu obiecte de artă de o înaltă valoare, să ajungă demn să se compare cu ceea ce poate oferi, în apus, în această

ordine, o organizație similară. Comitetul nu s'a întrebat dacă, în realitate, unul sau altul dintre membrii Clubului, în timpul unei conversații politice sau a unei partide de cărți, își va arunca ochii pe zidurile, de care sunt atârinate tablourile: simpla posibilitate ca acest lucru să se întâmple le-a impus obligația de a pune în văzul tuturor cele mai bune opere ieșite din penelul artiștilor români.

Au fost cumpărate, cele mai multe, în vremea președinției D-rului N. Kalinderu (1881—1901), unele direct dela artiști, cum e cazul cu operele lui Grigorescu (în afară de capul unui *Sătean român*, dăruit de d-l ministru Trandafir Djuvara, în 1933, el însuși membru al Clubului), altele dela particulari. Câteva provin din donații. În intervalul dintre 1901, ultimul an de funcționare al D-rului Kalinderu, până la 1919, anul când a fost ales președinte d-l Al. J. Culoglu, colecțiile Clubului nu s'au mai îmbogățit cu nimic. D-l Culoglu a reluat vechea tradiție și a adăugat câteva opere de seamă de artiști contemporani, celor de care era așa de mândru Clubul.

Dr. Kalinderu a exercitat cea mai lungă președinție. Era natural să aibă cea mai rodnică activitate. În realitate a și avut-o. Se bucura într'un cerc restrâns de prieteni de reputația unui amator de artă pasionat și înțelegător, format în contact cu marea

școală franceză a Parisului, unde își terminase în chip strălucit studiile. Iar dacă este să-l judecăm venit fratelui său Iancu, fondatorul muzeului. Dr. Kalinderu n'a protestat și n'a ținut să rectifice

I. Andreescu: Peisaj cu case

(Fotopress)

I. Andreescu: Peisaj cu mesteacâni

(Fotopress)

după calitatea tablourilor din colecția de care ne ocupăm, acea reputație era deplin justificată. Totuș, cât a fost în viață, rolul de amator de artă i-a re-

această părere în general răspândită în opinia publică și chiar în lumea oficială. Cei inițiați știau însă de ce parte era competența și talentul în

familia Kalinderu. Ceva mai mult: se zice că ce este mai bun în colecția, azi devenită muzeu public, tot de D-rul Kalinderu a fost ales. Cele câteva excelente tablouri franceze, admirabilele lucrări ale lui Andreescu, Grigorești de excepțională calitate, toate astăzi la Moscova, proveneau sau direct din colecția Doctorului, sau fuseseră alese de acesta pentru fratele său. Dacă n'am ști acest lucru ar fi destul să comparăm gustul îndoelnic care a prezidat la construirea muzeului, la decorația bizară care-i împodobește zidurile exterioare, la compozițiile care acoper plafoanele fostei locuințe a fondatorului, cu operele trecute prin mâna celuiilalt, cu cele cumpărate tot de acesta și constituind azi proprietatea Clubului Tinerimii, pentru a ne convinge de nedreptatea reputațiilor, la noi și aiurea. Dr. Kalinderu, cunoscut pentru inteligența și spiritul său larg, a zâmbit poate uneori și a continuat să treacă drept un « specialist în studiul Leprei ». El ne apare însă azi ca o figură cu adevărat proeminentă printre cunoscătorii și amatorii de artă dela noi, sigur pe gustul său încercat,

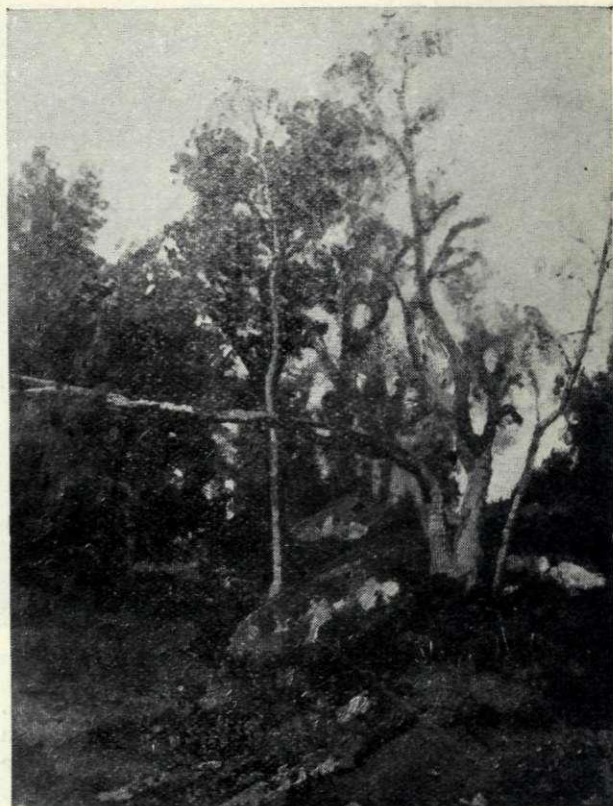
găsea în acea vreme și Alex. Bellu, o personalitate tot așa de versată în chestiuni de artă ca și D-rul Kalinderu, aparținând unei familii ale cărei relații de prietenie cu pictorii impresionisti francezi, la începutul mișcării lor, sunt confirmate cu elogi de toți criticii artei sec. al XIX-lea. Alex. Bellu

I. Andreescu: Pahar cu flori (Fotopress)

simțind de departe talentele, încurajându-le, deschis la curente noi, la forme de artă care, pe atunci, trebuiau să pară ca foarte îndrăznețe, cum erau cele dela care se inspira Andreescu.

Este adevărat că printre membrii Clubului se

I. Andreescu: Peisaj cu pomi mari (Barbizon) (Fotopress)

a putut fi consultat. Nu este exagerat să presupunem că alegerea operelor lui Andreescu s'a făcut de amândoi, date fiind legăturile care uneau pe admirabilul artist care, între 1881 și 1882, își trăia ultimele zile, și pe Alex. Bellu, boierul cu moșii în județul Buzău și protectorul activ al acestuia. Este totuș surprinzător că așa fiind lucrurile, în timpul cât președinte al Tinerimii a fost Alex. Bellu, dela 1910 la 1919, nu s'a cumpărat nimic pentru colecțiile Clubului.

Cel mai bine reprezentat între pictori este Andreescu ¹⁾. Lucrările sale sunt mai puțin numeroase

¹⁾ Mulțumim și pe această cale comitetului Clubului și în special d-lui președinte Culoglu, pentru amabilitatea cu care ne-au dat îngăduința de a fotografia tablourile mai însemnate. D-l casier Victor Antonescu și d-l secretar, ne-au dat, cu tot atâta curtoazie, informațiile de care am avut nevoie, cu privire la data când tablourile au intrat în proprietatea Clubului. Le mulțumim și d-lor călduros.

Fotografiile sunt executate de Secția de fotografie a Direcției Presei.

decât cele ale lui Grigorescu, însă alegerea lor mi se pare încă mai fericită. Ele corespund apoi mai deplin cu sensibilitatea noastră de astăzi, atrasă mai mult de temperamentul robust, de forța colorată de melancolie, de viziunea originală a maestrului mort tânăr, decât de grația, de optimismul

I. Andreescu: Un colț de pădure (la Barbizon) (Fotopress)

poate cam superficial uneori, al lui Grigorescu. Nu e niciunul printre cele opt tablouri de Andreescu care să nu dovedească una sau alta din multiplele calități magistrale ale ultimei perioade a pictorului, cea a scurtei și tragic sfârșitei sale maturități.

În *Trandafiri* (L. 0,62 × I. 0,45) Andreescu ne apare ca un practicician desăvârșit, mânuind culoarea cu o libertate, cu o supleță, cu o siguranță mai ales, de mare pictor. De aproape privite, trăsăturile pensulei sunt aspre, materia colorantă triturată și întinsă cu oarecare violență. Cum ne depărtăm însă la câțiva pași, totul se topește, se unifică, tonurile dobândesc o adâncime, o strălucire catifelată și moale, opera ne uimește în același timp prin rezonanța și prin simplitatea ei: Pe un fond închis, de un brun cald, un acord de roșuri, dela cel mai profund, ca rubinul, până la un roz vișiniu, cu câteva pete de galben deschis, de verde bătând în negru. Lucrarea nu-i iscălită și nici datată. Ea este contemporană cu un tablou similar, mai puțin bine venit și mai puțin bine conservat, însă iscălit, la muzeul Toma Stelian. Este din ultima perioadă a artistului, atunci când, învins de boală, el nu mai putea părăsi camera și lua ca pretext al tablourilor sale un mănunchiu de flori, trimis poate de un prieten ¹⁾.

¹⁾ Cf. C. I. Stăncescu: *Ioan Andreescu*, în *Literatură și artă română*, IV (1899—1900), pp. 411 sg.

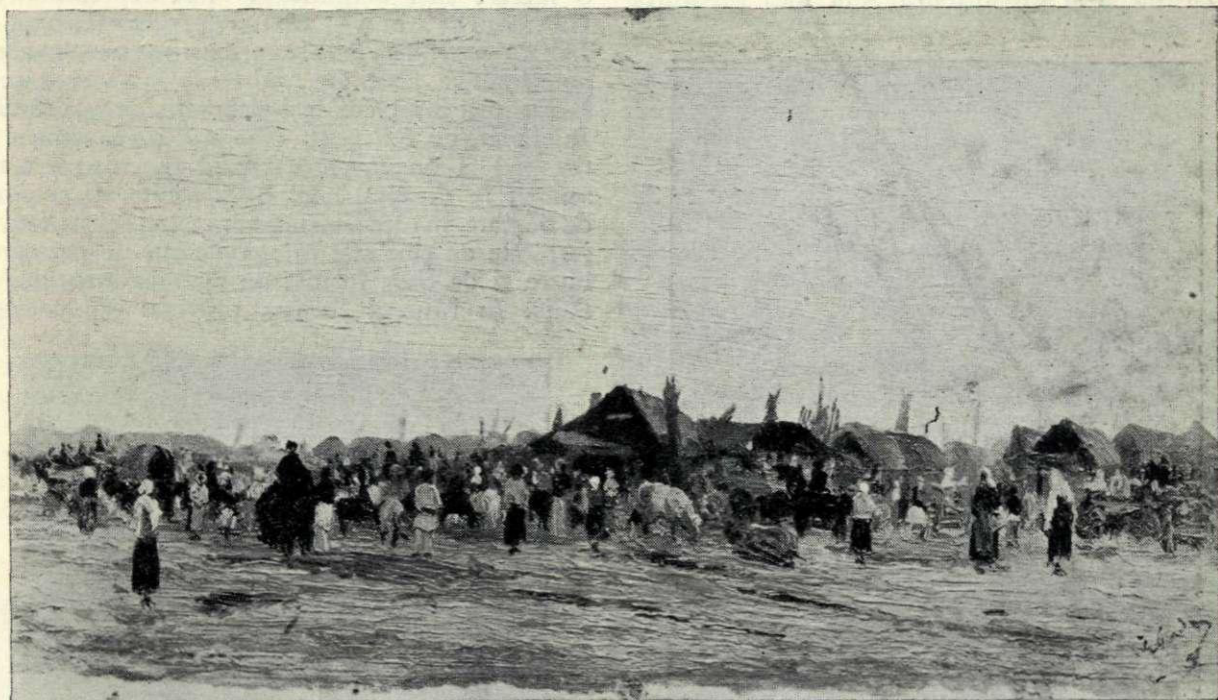
Peisagiul cu mesteacâni (L. 0,65 × I. 0,45, semnat în dreapta), ireal ca un decor de teatru pentru o piesă romantică, misterios, deșteaptă în noi ecouri mai profunde. Ultimele tufe și câțiva copaci tineri, la o margine de pădure, înaintază, pe un teren inegal, până la marginea unei ape, care apare pe primul plan. Indărățul siluetei palide și ușoare se ridică masa mai voluminoasă a unor arbori mai puternici, iar deasupra un cer albastru verzui, ușor și transparent. Calitățile executantului sunt și mai evidente decât în lucrarea precedentă. Ca în operele celor cu adevărat mari factura ne apare cu francheță și simplitate, dar și cu o autoritate incontestabilă. Pe alocuri pânza este abea atinsă, cu o trăsătură fluidă, ca de acuarelă, în alte părți pensula se oprește, lasă o urmă mai groasă, fără însă nicio revenire. Pretutendeni promptitudinea și căldura unei schițe, larg văzută, spontan executată. Tabloul poate fi luat drept o armonie în verde, cu singurele note de lumină ale albului ușor cafeniu — culoarea unor mesteacâni, desenați cu măiestrie, dintr'o singură trăsătură de pensulă — ale albastrului palid-verzui, ca peruzeaua, a cerului ¹⁾.

Am impresia că a fost executat în Franța și că a fost printre primele lucrări după sosirea pictorului din țară. El păstrează în totul caracterul unei improvizații după natură. Ceva mai târziu trăsătura de pensulă va deveni mai analitică, mergând până aproape la o diviziune a tonului, așa cum se vede în *Iarna* din Colecția Zambaccian, de pildă, poate sub influența și sub teoriile Impresioniștilor.

Lucrarea cea mai subtilă, cea mai cu adevărat picturală, mi se pare însă cea care poartă titlul *Peisagiul cu Case*, (L. 0,45 × I. 0,18, semnată, în dreapta, și datată 1882). A fost terminată la începutul anului, în Franța, după o ședere a artistului în țară, ca să se mai întrezeze, către finele anului 1881. Este una din acele opere binevenite, în care cel mai mic detaliu contribuie ca să facă din ea o încântare a ochiului și a spiritului. Cu toate dimensiunile modeste ea este mai viguros executată decât peisagiul precedent, o vigoare care nu exclude delicatețea viziunii și nici finețea în armonizarea tonurilor. Ca sentiment e plină de o dulce melancolie, ca factură un model de măsură, de sobrietate, de unitate. Se prezintă ca un acord de roșu palid, de

¹⁾ Ceva din transparența tabloului, unul din cele mai neașteptate din toată opera lui Andreescu, a dispărut sub un strat de fum, cred, care ar avea nevoie să fie curățit.

diferite nuanțe, cu griuri subtile, în compoziția cărora intră ceva roșu, cu un brun cald, notă pe care o găsim în multe din peisajii lui Andreescu. Culoarea este rară, materia grasă, pensula precisă

I. Andreescu: Bâlcu

(Fotopress)

I. Andreescu: Bâlcu cu șatră

(Fotopress)

și ușoară, inspirația de o nobilă simplitate. În felul lui, acest tablou este un adevărat capodoperă. Distincția și prețiozitatea sunt încă trăsăturile

N. Grigorescu: Țărăncă voioasă (Fotopress)

esențiale ale *Paharului cu flori* (L. 0,32 × I. 0,40, semnat, în dreapta și datat 1881), un capriciu fericit al artistului, executat cu dragoste, cu o pensulă care par'că mângâie suprafața obiectelor. Dacă ar fi să fac o clasare, în ordinea preferinței, l'aș pune după cele de mai sus, alături de un admirabil motiv din pădurea dela Barbizon, de aproape înrudit cu *Stâncile dela Apremont* (Muzeul Toma Stelian), — cel care în lista Clubului este trecut sub numele *Peisagiu cu pomi mari* — (L. 0,50 × I. 0,60). Prin deciziunea și corecțiunea desenului, prin energia facturii, prin nota justă a cerului și

grandoarea primului plan, ca și prin dimensiunile sale, tabloul dela Muzeul Stelian ne apare însă ca o lucrare mai definitivă și mai reprezentativă. Un studiu de arbori — *Un colț de pădure* (L. 0,24 × I. 0,20) — tot dela Barbizon, constituie una din acele note fugitive, fixate de Andreescu în vederea unor lucrări mai complete, mai elaborate, de mai târziu. În sfârșit, un *Bâlcu* (L. 0,30 × I. 0,16, semnat în dreapta) și un *Bâlcu cu șatră* (L. 0,24 × 0,17, semnat în dreapta) sunt două schițe vii și pline de mișcare, în care siluetele sunt exacte și sugestive, inspirate de cine știe ce aglomerație de persoane, într'o zi de târg, înainte de plecarea artistului la Paris. În Muzeul Stelian, provenit din colecția

N. Grigorescu: Femeie cu ulcior (acuarelă)

Alex. Bellu, se afla un tablou cu acelaș subiect, o operă definitivă de data aceasta, poate cea pe care

Andreescu a luat-o cu sine la Paris și care a figurat în Salonul din capitala Franței, în 1879, sub numele *Foire de Roumanie*. În schița dela Clubul Tinerimii, mai mult încă decât în lucrarea definitivă, aveam proba evidentă a prestigiului pe care Grigorescu, un artist în culmea desvoltării, îl exercită asupra lui Andreescu, în această perioadă de formație a pictorului mai tânăr. În opera acestuia însă — lucru care se simte până și în schițele de dimensiuni reduse — este mai multă sinceritate și adevăr, o armonie de culori mai saturată decât în lucrările similare, ceva mai artificiale, mai « aranjate », mai sclipitoare și mai cu virtuozitate executate ale lui Grigorescu.

De altminteri, pe pereții sălii în care ne sunt prezentați împreună la Clubul Tinerimii, ei se completează în chipul cel mai fericit, arătându-ne două aspecte deosebite, dar tot atât de juste, ale temperamentului nostru. Unul, darul înăscut, lirismul în fața naturii, acea facilitate miraculoasă care înfrumusețează tot ce atinge, încântătoare când nu tinde să se interpună prea mult între noi și

înșelătoare, de a oțeli sufletul în contact cu realitatea, oricare ar fi ea, de a ajunge prin emoție și sinceritate, prin perseverență și printr'o cucerire

(Fotopress)

N. Grigorescu: Sătean român

adevăr și care este o formă a mulțumirii de a trăi; altul, dorința de a pătrunde dincolo de aparențele

N. Grigorescu: Cap de femeie în profil

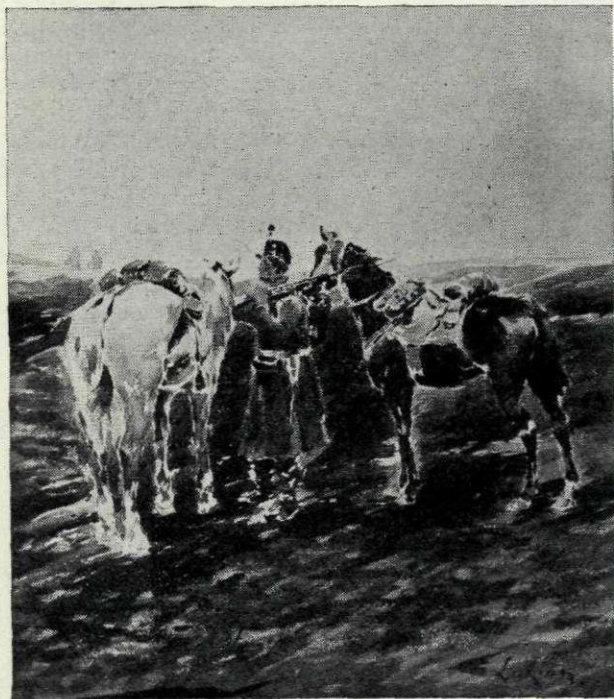
treptată a mijloacelor de expresie la o stăpânire completă a vieții și a artei.

Cele șaisprezece lucrări ale lui Grigorescu ne oferă o sinteză destul de justă a aspectelor acestui celebru pictor. Ele nu sunt toate de aceeași forță și, comparate cu cele ale lui Andreescu, prezintă între ele mari deosebiri de calitate. *Intrând în baie*¹⁾ (L. 0,14 × I. 0,23) de pildă, lăudată de Al. Vlahuță și reprodusă în lucrarea sa; *Pe plaiu*²⁾ (o țărancă în mijlocul unui crâng) (L. 0,30 × I. 0,47), au ceva artificial în ele, deși nu-s total lipsite de calitate, învederează « maniera » și execuția în atelier, din memorie, de « chic » cum spun pictorii. Ele sunt inferioare față de celelalte, dintre care unele pot fi puse printre cele mai reușite lucrări de Grigorescu. Din acestea artistul ne apare când un admirabil desenator, obținând viață și expresie

¹⁾ Al. Vlahuță : *N. I. Grigorescu*, Bucurest, 1911, p. 175 (ediția franceză).

²⁾ *Ibidem*, p. 226.

din câteva trăsături, scrutător al fizionomiei, just și cu o nuanță de ironie, ca în *Ovrei polonez*, desen în cărbune; când un admirabil interpret al înfățișării fizice și al sufletului țărancei, cu acea vioiciune de animal tânăr și dornic de viață, cu acel humour aproape impertinent, știind însă unde trebuie să

(Fotopress)

A. Luchian: Scenă militară (acuarelă)

se oprească, al fetei de curând nevestă, care a pierdut sfiala fecioriei, dar a conservat veselia și sănătatea. Ochiul le râd, buzele le râd, le râde toată făptura, tot trupul provocător și tânăr. Grigorescu a înțeles deplin această fază a vieții țărancei și, între 1880 și 1895, adică tocmai în vremea când au fost executate cea mai mare parte din lucrările cu aceste subiecte din colecția de care ne ocupăm, luate poate cele mai multe direct dela artist, ochiul și mâna îi erau în plină putere, iar execuția excelentă.

Așa, de exemplu, în *Țărancă Voioasă*¹⁾ (L. 0,65 × I. 1,42, iscălit și datat 1894), tablou de mărime naturală, operă inspirată, în care coloristul și practicianul sunt deopotrivă de mari, iar materia de care se servește, o pastă generoasă și grasă, întinsă din belșug în pete largi și expresive; în *Țărancă din Muscel*²⁾ (L. 0,20 × I. 0,26), nedatat, probabil din epoca cea mai fericită a artistului (după 1887 Grigorescu a petrecut câțiva ani de-a-rândul verile, în Muscel), obținut din câteva trăsături

hotărâte de pensulă, cu o materie subțire și fluidă. Modelul respiră viața și bucuria, cu o intensitate care ne amintește de puterea de evocare a figurilor prestigioase ale lui Hals. *Femeie în costum național, cu ulcior*¹⁾ (L. 0,18 × I. 0,38) aparține aceleiași categorii, fără acel aer provocător și atât de veridic al figurilor anterioare. Este executat în acuarelă, tehnică de care Grigorescu s'a servit destul de rar, dar pe care o cunoștea în perfecție, cum au dovedit-o cele câteva lucrări expuse în 1932, la sala Dalles, printre care se afla și cea de față. *Un Cap de femeie în profil*²⁾, din 1878, (L. 0,22 × I. 0,30); un *Cap de femeie pe pernă*, completează această serie interesantă, în care studiul de atelier și capul de expresie se confundă, cele mai multe ieșite dintr'un moment de mulțumire al artistului, în fața unui tip interesant. Expresia este cam aceeași, în aceste din urmă lucrări: o stare de reverie nuanțată de melancolie, în care simțurile stau la pândă și în care natura vorbește. Oprindu-ne acum la altă lucrare, *Capul în profil* este o admirabilă pictură, de o tonalitate caldă și adâncă, pe un fond închis, de un brun roșiatic aproape negru, foarte des întrebuințat atunci de Grigorescu, și foarte în favoare, pentru a obține contraste violente și o pictură cu efecte, la mulți maeștri din acea vreme. Celălalt tablou, de mici dimensiuni, este mai puțin reușit, mai meschin în ce privește factura.

Un cap interesant, mai puțin obișnuit în opera lui Grigorescu, fervent pictor al femeii, este *Săteanul român*, tot de dimensiuni modeste, intrat în colecție în 1933, ca dar din partea d-lui Tr. Djuvara, cu ocazia împlinirii a cincizeci de ani ca membru al clubului. În fizionomia deschisă a țăranelui este ceva din noblețea și demnitatea, pe care Grigorescu a pus-o în chipul lui *Năsturel Herescu*, iar în colorit întâlnim aceeași gamă, în parte atenuată, voalată de o boare cenușie.

*Nuntașii*³⁾ (L. 1,42 × I. 1,74), *La Orații* (L. 0,58 × I. 0,31), din 1887, *Ciobănașul șezând*, *Car cu boi*, sunt, mai ales primele, exemple reprezentative ale artei lui Grigorescu, comentator al vieții dela țară, concepută în stil idilic, redată cu simț decorativ, cu o virtuozitate care n'a cunoscut încă excesele și care n'a pierdut contactul cu natura. Acel aer de compoziție de atelier, albul văros și atât de puțin pictural, care se va întinde și va îneca tot peisagiul, din care nu vor ieși, ca dintr'o ceață, decât prea puține fragmente, din lucrările din urmă ale pictorului; trăsăturile de pensulă sacadate, disprețuitoare de realitate; efectele de o poezie ușoară și nu totdeauna de bun gust, se presimt aici în germene, mult mai puțin în primele două pânze, pe care le salvează ceva tânăr și proaspăt, un cer primăvăratec și încă un sens al măsurii.

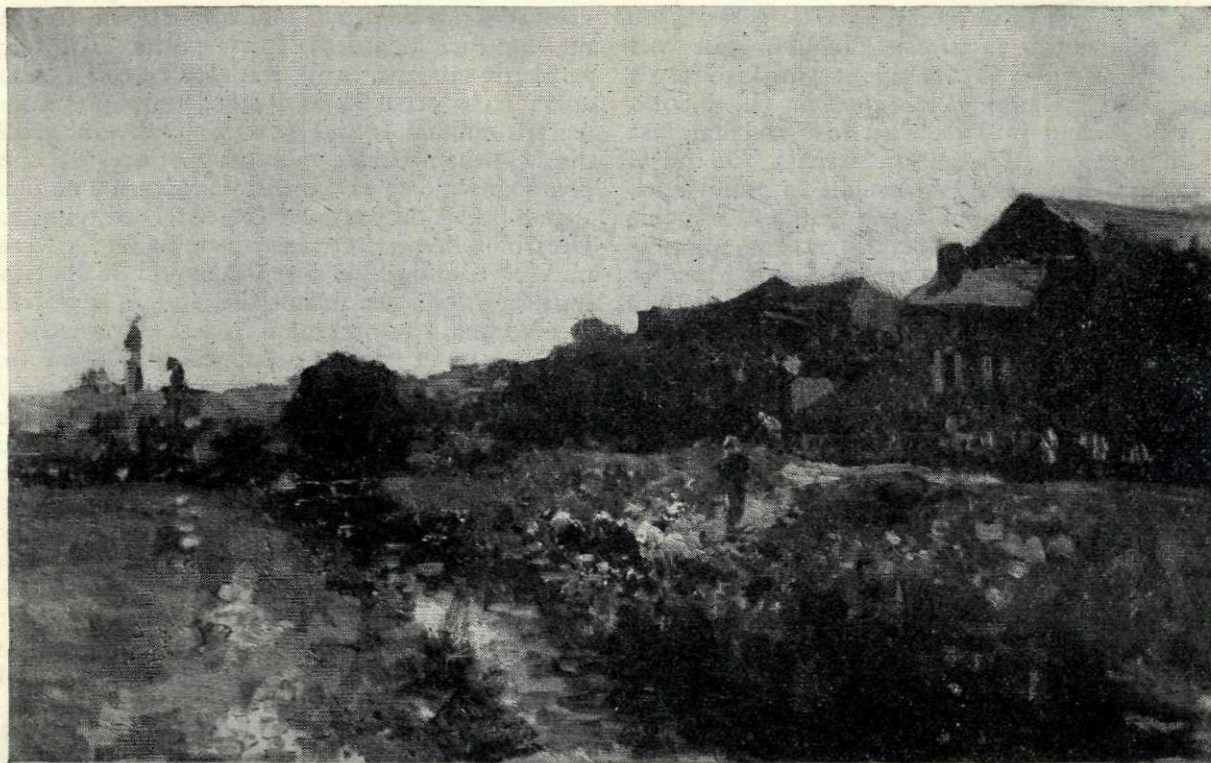
¹⁾ Al. Vlahuță: op. cit. p. 204.

²⁾ Ibidem, p. 219.

³⁾ Ibidem, p. 85.

¹⁾ Al. Vlahuță: op cit., p. 174.

²⁾ Ibidem, p. 166.

N. Grigorescu: Spălătorese la râu

(Fotopress)

N. Grigorescu: La luminii (Câmpina)

(Fotopress)

Un loc aparte între lucrările lui Grigorescu, nu numai printre cele în posesia Clubului, mi se par a ține *Spălătoresele la râu* și peisagiul inspirat de împrejurimile Câmpinei, *In luminiș* (L. 0,80 × I. 0,54). Primul nu-i datat; a fost executat însă într'un moment de inspirație fericită. Cel de al doilea este din 1896. Personagiile la malul apei, șirul de case, în dreapta, într'o frumoasă armonie de griuri, cerul transparent și delicat, acea impresie de mișcare și vibrație — în care însă nu s'a pierdut nici volumele și nici conturile — ceva din trăsătura spirituală și atât de sugestivă a unui Boudin, ca și gama clară în care este ținut tabloul, totul contribuie să facă din el o operă semnificativă și rară. Sentimentul care a animat pe artist, felul în care s'a săvârșit execuția, distribuția luminii și gama de culori îmi amintesc de un alt peisagiu, tot așa de fermecător, în posesia d-nei Simona Lahovary. Celălalt, luminișul în pădure, este larg tratat, viguros, exact și plin de poezie; și el o operă capitală.

Un *Transport de provizii* (L. 1,35 × I. 0,65), grisaille de mari proporții, gen de care Grigorescu s'a servit adesea pentru a reda impresiile sale din vremea războiului din 1877, completează opera pictorului din colecția Clubului Tinerimii și ni-l prezintă sub un alt aspect.

În jurul operelor acestea mari, care sunt de natură să facă umbră în preajma lor, se grupează alte

câteva lucrări de artiști români și străini, din care nu vom menționa decât foarte puține. Th. Aman se pierde aproape cu un mic *Car cu boi*. Luchian apare cu o acuarelă încă stângace, reprezentând o scenă militară, în care se resimte influența școlii din München. Un *Vermont*, simpatic, este o operă prea neînsemnată ca dimensiuni, pentru a ne putea sugera o idee despre caracterul artei acestui pictor. Un tablou de proporții însemnate de G. D. Mirea, purtând data de 1890 și reprezentând pe doi țigani muzicanți, este declamator și destul de superficial. D-l Verona, e reprezentat cu una din scenele pe care le-a tratat adesea: o țarancă, în mijlocul unei păduri străbătută de soare, toamna. Am văzut de d-sa lucrări mai importante. Ultimele tablouri intrate în colecție sunt trei lucrări de Ștefan Popescu. O *Marină*, din 1913, este puternică, de un sentiment dramatic, sub o lumină aproape lividă; un *Peisagiu* din regiunea dealurilor, din 1916, invederează latura decorativă a artistului. În sfârșit, un buchet de *Dalii roșii*, din 1918, e tabloul artistului care mi-a făcut mai multă plăcere. Aveam în memorie admirabilele lucrări din expoziția din urmă, cu care nu se putea să nu compar pe cele din colecția Clubului Tinerimii. Daliile însă ar fi putut să stea fără teamă lângă multe din tablourile care tratau aceeași temă a floarei, luna trecută, în Sala Dalles.

G. OPRESCU

N. Grigorescu: Țarancă din Muscel (Fotopress)